

Patrick Jansen

“Empirisch bosonderzoek moet terugkomen”

De interesse in de economische functie van bos begint terug te komen. De kennisinfrastructuur rond bosbeheer is afgelopen decennia echter deels afgebroken. Hoog tijd voor een omslag, meent Patrick Jansen, directeur van Probos. “Er is weer meer bosbouwonderzoek nodig om verder te kunnen.”

— Koen Moons (redactie)

> IN DE LOOP VAN de jaren '90 verloren terreinbeheerders als Natuurmonumenten hun interesse in houtoogst. Dat was een van de redenen dat Stichting Bos en Hout, waar Jansen voor werkte, werd omgevormd tot Probos. Jansen werd directeur van de nieuwe stichting. Waar de oude stichting tot doel had om houtproductie en houtoogst te bevorderen, kwam nu de aandacht te liggen bij duurzaam beheer van bos met meerdere functies. Nog steeds probeert Probos door kennis en innovatie duurzaam bosbeheer te stimuleren. De term duurzaam heeft daarbij een brede betekenis. Jansen demonstreert het met een houten figuur dat voor hem op tafel staat. Stokken en latjes houden drie houten ballen in de lucht. "Kunstenaar Otto Koedijk heeft die voor ons gemaakt", aldus Jansen. "Onderaan zie je drie pijlers: vakkennis, terreinkennis en langetermijndenken. Als je je op die drie pijlers baseert, pas je nooit fout of goed beheer toe. Iedereen doet het anders, maar je kunt het dan niet fout noemen." Aan de bovenkant ligt op de latjes aan drie uiteinden een balletje. Als je een van de balletjes weghaalt, stort het ook in elkaar. "Die staan voor de drie pijlers van duurzaamheid: bosbeheer, ecologie, economie en de sociale aspecten. Het balletje economie lag afgelopen jaren niet goed, daarom is er in onze ogen geen sprake van duurzaam bosbeheer. Er was geen gezonde financieringsbasis."

Kennismontage

Maar ook onderin het figuur gaat het fout. Want over die vakkennis maakt Jansen zich een beetje zorgen. Nieuwe kennis komt er namelijk nauwelijks bij. Met de afnemende aandacht voor bos en bosbouw is ook het bosbouwonderzoek afgetakeld. "Dat is in een langzaam proces steeds meer overgegaan in beleidsondersteunend onderzoek. Mensen vanuit het beleid hebben een vraag over bos en onderzoeksinstellingen geven daarop een antwoord, maar vaak is dat vooral kennismontage. Het empirische, proefondervindelijke, onderzoek waarbij nieuwe kennis ontwikkeld wordt, is er nauwelijks meer. Technisch bosbeheer is ook nauwelijks meer een onderwerp in het onderzoek. Vroeger ging het werk van IBN of De Dorschkamp voor het merendeel over bos. Maar in de jaren '90 verschoof dat steeds meer naar natuur, bos was niet interessant meer. Onderzoekers bij Alterra hebben de ontwikkelingen ook met lede ogen aangekeken. Nu zit er nog maar een handjevol onderzoekers die zich met bos bezig houden.

Bij het ministerie zit ook bijna niemand meer die verstand heeft van bos. En zelfs bij Staatsbosbeheer heeft men zelf ook gesignaleerd dat de boskennis is afgenomen."

Mede door bezuinigingen is de aandacht voor de economische kant van bos en natuur toegenomen. Daarbij loopt men echter tegen een gebrek aan kennis op. In de jaren met verminderde aandacht voor bos en weinig onderzoek op dit terrein, zijn in de praktijk immers wel nieuwe vragen ontstaan. Jansen: "Hoe moeten we verder in het beheer? Er zijn afgelopen twintig jaar twee dominante beheerbenaderingen geweest: 'niets doen' en 'geïntegreerd bosbeheer'. Maar nietsdoen-beheer bleek in veel Nederlandse bossen te leiden tot achteruitgang van soorten. Dus voor biodiversiteit kun je je niet alleen richten op natuurlijkheid. Er zijn dus twijfels over deze beheerbenadering. Maar ook van geïntegreerd bosbeheer zien veel bosbeheerders de beperkingen. Er is heel erg behoefte aan een volgende stap. We moeten verder, maar hoe? Het onderzoek kan daar niets aan bijdragen, er is nauwelijks onderzoek geweest, men heeft daar niet op voorgesorteerd."

Houtkwaliteit onvoldoende

Als Jansen een zak met onderzoeksgeld mocht verdelen, voor welk thema zou hij dat inzetten? "De vraag hoe je omgaat met verjonging in je bos. Hoe je de natuurwaarde en de economische waarde, dus je houtkwaliteit, goed kunt combineren. Wat we zien is dat bij kleinschalige natuurlijke verjonging in het geïntegreerd bosbeheer, de houtkwaliteit niet altijd voldoende is. En het is toch een belangrijke inkomstbron voor toekomstige generaties. Als je dan toch wel kiest voor aanplant, zijn er ook tal van praktische vragen. In de afgelopen tien à twintig jaar is er gewoon heel weinig geplant en voor die tijd plantten we allemaal naaktwortelplantsoen. In de rest van de wereld wordt vooral plugplantsoen geplant, een boompje met een klein kluitje eraan. Dat zou wel eens veel beter kunnen zijn, maar daar is dus geen onderzoek naar gedaan. Ik heb voor Staatsbosbeheer wel literatuuronderzoek gedaan naar voordelen van plugplantsoen en naar methodes om plugplantsoen te planten. Maar in mijn literatuurstudie heb ik al zo veel onderzoeksvragen geïdentificeerd. Bijvoorbeeld: bij plekken met veel onkruidconcurrentie is het zinvol om groter naaktwortelplantsoen te planten en geen plugplantsoen, want groot plugplantsoen is niet te doen met zo'n enorme kluit. Maar waar

zit het omslagpunt om daarvoor te kiezen?"

"Nog zoiets", vervolgt Jansen en loopt naar de hoek van de kamer waar een verzameling gereedschappen staat. Hij haalt een zogenoemde Pottiputki of buisplanter tevoorschijn. "Hier plant je plugplantsoen mee. Je drukt hem de grond in, trapt 'm open, stopt het plugplantsoen erin, en volgende. Maar als je een dikke strooisellaag hebt, moet je die eerst verwijderen. Je kunt het zelf een beetje wegschoppen of met z'n tweeën werken, of je moet aan grondbewerking doen, maar wanneer is nou welke methode het meest kostenefficiënt? Dat zijn dingen waar je empirisch onderzoek naar moet doen."

Onderzoeksgelden

Volgens Jansen kunnen ook bosbeheerders zelf bijdragen aan nieuwe kennis door maatregelen te monitoren. "Als er geplant moet worden, kan er gewoon geplant worden. Maar doe dat op zo'n manier dat je het kunt gebruiken in een wetenschappelijk opgezet onderzoek bij. Zorg dus dat je die resultaten kunt objectiveren. Dat is wat we komende tijd vaker willen doen, samen met bosbeheerders onderzoek doen." Momenteel start Probos bijvoorbeeld met een onderzoek naar de bestrijding van duizendknoop. Onder andere Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, particuliere bosbeheerders, waterschappen en Prorail zijn daarbij betrokken. Veel onderzoeksgeld is er niet. "Dat moeten we echt bij elkaar schrapen. Veel van het onderzoeksgeld vanuit het Rijk zit vast en het betreft bijna alleen beleidsondersteunend onderzoek, geen beheerondersteunend onderzoek. Gooi dat gewoon open. De pot open programmering moet veel groter worden. Waarom die verplichte winkelnering bij Alterra? Kennismontage kan ook wel door andere organisaties gedaan worden. Ik snap dat het lijkt of ik dat alleen uit eigenbelang zeg, maar ik vind dat echt. Wij zien liever dat Alterra een top-onderzoeksinstituut is die vooral proefondervindelijk onderzoek doet. En niet dat ze hun eigen geld moeten verdienen met opdrachten, maar dat ze echt onderzoek doen. Toponderzoekers zouden niet hoeven te acquireren. Dat onderzoek moet je gewoon met belastinggeld betalen, want we hebben er allemaal wat aan." <

redactie@vakbladnbl.nl